

Sygn. akt II CZ 23/18

POSTANOWIENIE

Dnia 11 maja 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Krzysztof Pietrzykowski (przewodniczący)

SSN Monika Koba

SSN Anna Kozłowska (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa M.R.

przeciwko Skarbowi Państwa - Prezesowi Sądu Rejonowego [...]

w S.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 11 maja 2018 r.,

zażalenia powoda

na wyrok Sądu Apelacyjnego w S.

z dnia 22 grudnia 2017 r., sygn. akt I ACa [...] /17,

**uchyla zaskarżony wyrok pozostawiając Sądowi
rozstrzygnięcie o kosztach postępowania zażaleniowego
i kosztach pomocy prawnej udzielonej powodowi z urzędu,
w orzeczeniu kończącym postępowanie w instancji.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 3 grudnia 2015 r. Sąd Okręgowy w S. oddalił powództwo M.R. przeciwko Skarbowi Państwa - Prezesowi Sądu Rejonowego [...] w S. o zadośćuczynienie i odszkodowanie za uszczerbki, jakich doznał na skutek wykonania wobec niego kary pozbawienia wolności w wymiarze większym niż orzeczona. Apelacja powoda od tego wyroku została oddalona wyrokiem Sądu Apelacyjnego w S. z dnia 24 maja 2016 r. Sąd ten podzielił ustalenia faktyczne sądu pierwszej instancji a przede wszystkim zaakceptował ich ocenę prawną, że działania pozwanego jakkolwiek naruszały dobra osobiste powoda w postaci wolności, godności i czci, to jednak nie były bezprawne.

Na skutek skargi kasacyjnej powoda, Sąd Najwyższy wyrokiem z dnia 8 września 2017 r. (II CSK [...] /16) uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania, wskazując, że rygorystyczna konstrukcja podstawy odpowiedzialności Skarbu Państwa za szkodę wyrządzoną przy wykonywaniu władzy państwowej, oderwana od kryteriów subiektywnych, wymagała oceny bezprawności przez pryzmat działania organów państwa jako zorganizowanej całości, z uwzględnieniem okoliczności istniejących w chwili orzekania i z naciskiem na skutek w postaci pozbawienia wolności, które trwało dłużej niż orzeczony wymiar tej kary, nie zaś przez pryzmat staranności zachowania konkretnych instytucji, względnie osób w nich zatrudnionych.

W wyniku ponownego rozpoznania sprawy, Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 22 grudnia 2017 r. uchylił wyrok Sądu Okręgowego i przekazał sprawę temu Sądowi do ponownego rozpoznania wskazując w motywach rozstrzygnięcia na potrzebę poczynienia ustaleń w zakresie rozmiaru krzywdy powoda, co zakwalifikował jako nierozpoznanie istoty sprawy oraz wskazał na potrzebę uzupełnienia postępowania dowodowego w postaci ponownego przesłuchania powoda i dopuszczenia dalszych dowodów, o ile takie zostaną zgłoszone.

Zażalenie na wyrok Sądu Apelacyjnego, w trybie art. 394¹ § 1¹ k.p.c., złożył powód i domagając się jego uchylenia zakwestionował stanowisko Sądu

Apelacyjnego o wystąpieniu przesłanek uzasadniających wydanie wyroku kasatoryjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Postępowanie apelacyjne obejmuje merytoryczne rozpoznanie sprawy. Sąd odwoławczy rozpoznaje sprawę na nowo, w zasadzie w sposób nieograniczony (art. 378 § 1 i art. 382). W związku z tym uwzględnienie apelacji powinno, zgodnie z art. 386 § 1 k.p.c., prowadzić w zasadzie do zmiany zaskarżonego wyroku i wydania orzeczenia rozstrzygającego w granicach zaskarżania o żądaniu pozwu (zob. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego - zasada prawna - z dnia 31 stycznia 2008 r., III CZP 49/07, OSNC 2008, z. 6, poz. 55).

Sąd drugiej instancji poza przypadkami, w których zachodzi nieważność postępowania (art. 386 § 2 k.p.c.), może uchylić zaskarżony wyrok i przekazać sprawę do ponownego rozpoznania, czyli wydać orzeczenie „kasatoryjne”, „tylko w razie nierozpoznania przez sąd pierwszej instancji istoty sprawy albo, gdy wydanie wyroku wymaga przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości” (art. 386 § 4 k.p.c.).

W obawie przed bezzasadnym stosowaniem art. 386 § 4 k.p.c. przez sądy odwoławcze, ustawodawca dopuścił zażalenie do Sądu Najwyższego na orzeczenie sądu drugiej instancji uchylające zaskarżony apelacją wyrok i przekazujące sprawę sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania (art. 394¹ § 1¹ k.p.c.). Zażalenie to służy kontroli prawidłowości wyboru przez sąd drugiej instancji formy orzeczenia uchylającego zaskarżony wyrok i przekazującego sprawę do ponownego rozpoznania. Kontrola Sądu Najwyższego w toku rozpoznawania tego zażalenia jest zredukowana do oceny istnienia procesowej podstawy uchylenia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania. Sprowadza się ona do sprawdzenia istnienia wskazanej przez sąd odwoławczy podstawy wydania orzeczenia „kasatoryjnego”, tj. istnienia - w przypadkach, których dotyczy art. 386 § 4 k.p.c. - nierozpoznania istoty sprawy przez sąd pierwszej instancji lub konieczności przeprowadzenia w sprawie postępowania dowodowego w całości. Kontrola ta nie obejmuje badania prawidłowości innych czynności procesowych podjętych przez sąd drugiej instancji

ani zasadności poglądów tego sądu na temat prawa materialnego mającego zastosowanie w sprawie.

Biorąc pod uwagę jednoznaczną treść art. 386 § 4 k.p.c. dopuszczającą wydanie orzeczenia kasatoryjnego tylko wówczas, gdy zachodzi potrzeba przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości, wskazanie na potrzebę uzupełnienia postępowania w zakresie dodatkowego przesłuchania powoda w żaden sposób nie usprawiedliwia uchylenia przez Sąd Apelacyjny zaskarżonego apelacją wyroku. Usprawiedliwienia nie stanowi również twierdzenie o nierozpoznaniu istoty sprawy. Sąd Najwyższy wielokrotnie wyjaśniał, co należy rozumieć przez to pojęcie. Kolejny raz należy zatem przypomnieć, że nierozpoznanie istoty sprawy przez sąd pierwszej instancji następuje wówczas, gdy sąd ten nie odniósł się do tego co było przedmiotem sprawy, gdy zaniechał zbadania materialnej podstawy żądania albo oceny merytorycznych zarzutów strony, bezpodstawnie przyjmując, że istnieje przesłanka materialnoprawna lub procesowa unicestwiająca roszczenie (zob. m.in. orzeczenia Sądu Najwyższego: z dnia 9 stycznia 2001 r., I PKN 642/00, OSNAPIUS 2002, Nr 17, poz. 409; z dnia 5 lutego 2002 r., I PKN 845/00, OSNP 2004, Nr 3, poz. 46, z dnia 12 lutego 2002 r., I CKN 486/00, OSP 2003, Nr 3, poz. 36; z dnia 25 listopada 2003 r., II CK 293/02 nie publ.; z dnia 24 marca 2004 r., I CK 505/03, Monitor Spółdzielczy 2006, nr 6, s. 45; z dnia 16 czerwca 2011 r., I UK 15/11, OSNP 2012, nr 15-16, poz. 199). W wyroku z dnia 26 stycznia 2011 r. sygn. akt IV CSK 299/10, nie publ.). Sąd Najwyższy wskazał, że pojęcie "istoty sprawy", o którym mowa w art. 386 § 4 k.p.c., dotyczy jej aspektu materialnoprawnego i zachodzi w sytuacji, gdy sąd nie zbadał podstawy materialnoprawnej dochodzonych roszczeń, jak też skierowanych przeciwko nim zarzutów merytorycznych. Nierozpoznanie istoty sprawy nie jest równoznaczne z niedokładnościami postępowania, polegającymi na tym, że sąd pierwszej instancji nie wziął pod rozwagę wszystkich dowodów, które mogły służyć do należytego rozpoznania sprawy lub nie rozważył wszystkich okoliczności (tak Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 3 czerwca 2011 r., III CSK 330/10, nie publ.). Nie należy utożsamiać z nierozpoznaniem istoty sprawy niewyjaśnienia wszystkich okoliczności faktycznych istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy (por. m.in. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 kwietnia 1999 r., II UKN 589/99,

OSNAPiUS 2000 Nr 12, poz. 483; postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 9 listopada 2012 r., IV CZ 156/12, z dnia 19 grudnia 2012 r., II CZ 172/12, nie publ.).

Zwrócić należy ponadto uwagę, że twierdzenie o nierozpoznaniu istoty sprawy przez Sąd Okręgowy, stanowi zdezwuowanie wyroku Sądu Najwyższego, który przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu, nie zaś Sądowi Okręgowemu. W judykaturze wyrażony został trafny pogląd, że jeżeli Sąd Najwyższy po rozpoznaniu skargi kasacyjnej od orzeczenia sądu drugiej instancji, uchylając to orzeczenie przekazał sprawę do ponownego rozpoznania temu sądowi, nie zaś sądowi pierwszej instancji, a w sprawie nie ujawniły się żadne takie okoliczności faktyczne i prawne, które nie byłyby znane Sądowi Najwyższemu i mogłyby uzasadniać ocenę, że zmieniła się istota rozpoznawanej sprawy, to sąd drugiej instancji w ponownie prowadzonym postępowaniu apelacyjnym powinien zmierzać do wydania orzeczenia reformatoryjnego (postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 21 czerwca 2013 r., I CZ 48/13 i z dnia 21 czerwca 2013 r. I CZ 48/13 - nie publ.).

Z tych przyczyn orzeczono jak w sentencji (art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. w związku z art. 394¹ § 1¹ i 3 oraz art. 108 § 2 w związku z art. 398²¹ k.p.c.).